

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З АКТУАЛЬНОЇ ТЕМИ

Господарсько-правова відповідальність, хоча й має певні схожі риси з цивільно-правовою відповідальністю, є самостійним видом юридичної відповідальності і не може розглядатись як особливий вид чи складова цивільно-правової відповідальності. Загалом норми Господарського кодексу України (далі – ГК України) відображають особливості господарсько-правової відповідальності як одного з видів юридичної відповідальності та особливості застосування таких заходів господарсько-правової відповідальності, як оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції, а також визнання боржника банкрутом. Водночас ГК України в частині регулювання відносин господарсько-правової відповідальності потребує певних змін. Передусім це стосується його структури, а саме: а) розділ V доцільно назвати “Відповідальність за господарські правопорушення”, оскільки нинішня його назва є занадто широкою і створює передумови для включення до цього розділу норм щодо адміністративної, кримінальної, цивільної тощо відповідальності за правопорушення у сфері господарювання, що, безумовно, неприпустимо; б) главу 23 доцільно виключити з розділу IV і включити (попередньо привівши її положення у відповідність до Кодексу України з процедур банкрутства) останньою главою до розділу V, оскільки визнання боржника банкрутом є найбільш суворою санкцією; в) главу 28, норми якої не узгоджуються з положеннями Закону України “Про захист економічної конкуренції”, про що зазначалося у наукових публікаціях, доцільно виключити з Кодексу. Однак основною причиною цього є невизначеність критерію, за яким зазначена глава, норми якої регулюють відносини відповідальності в окремій сфері, якою важливою для економіки вона не була б, включена до розділу V ГК України, норми якого встановлюють загальні положення за господарські правопорушення та види санкцій.

Більш чіткого формулювання в законодавстві потребують норми, що визначають підставу застосування адміністративно-господарських санкцій (такою може бути лише порушення правил здійснення господарської діяльності) та коло осіб, до яких можуть бути застосовані зазначені санкції (суб’єкти господарювання – юридичні особи та фізичні особи – підприємці). При цьому відповідальність суб’єктів господарювання як осіб, які на професійній основі та на власний ризик здійснюють господарську (підприємницьку) діяльність, має наставати незалежно від вини, безвідносно того, які види санкцій – господарські чи адміністративно-господарські – підлягають застосуванню. Крім того, положення тих законів, у яких вживається термін “фінансові санкції” у випадках, коли йдеться про адміністративно-господарські санкції, доцільно привести у відповід-

ПРАВО УКРАЇНИ • 2019 • № 8 • 229-241

ність до термінології ГК України. Потребує радикальних змін судова практика застосування положень ст. 625 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) щодо грошових зобов'язань учасників господарських відносин. Особливості встановлення штрафних санкцій за порушення грошових зобов'язань учасниками господарських відносин передбачені у ч. 6 ст. 231 ГК України. Що стосується індексу інфляції та відсотків річних, то їх не можна вважати штрафними санкціями в прямому розумінні, вони виконують компенсаційну функцію (індекс інфляції), найбільше притаманну відшкодуванню збитків, або ж є платою за користування чужими коштами (відсотки річних). У будь-якому разі кваліфікувати їх як заходи відповідальності (поряд зі сплатою суми боргу), що можуть бути застосовані до учасників господарських відносин у вигляді санкцій, з огляду на положення ст. 625 ЦК України, немає жодних підстав.

Що стосується інших “розходжень” між нормами ЦК України і ГК України щодо відповідальності суб'єктів цивільних і господарських відносин, то при оцінці й характеристиці кожного з них необхідно враховувати особливості правового регулювання цивільних і господарських відносин, що повинні мати виключно об'єктивний характер і бути обґрунтованими. Не йдеться ні про “розхитування” позицій української цивілістики представниками науки господарського права, ні про їхню “руйнацію”, про що заявляють окремі представники цивілістичної науки. Реалії ринкової економіки зі збереженням ніким не спростованої необхідності регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання задля виконання нею, зокрема, соціальної функції, вимагають створення нових механізмів юридичної відповідальності, зокрема й господарсько-правової, норми якої повинні знайти своє місце в ГК України, який, попри намагання начепити йому ярлик “антиринкового акта”, більшою мірою, ніж ЦК України, регулює відносини у сфері економіки з урахуванням їхньої специфіки. Час усвідомити, що жодна галузь законодавства (права) не може бути монополістом у регулюванні суспільних відносин у певній сфері. Прикладом тому є земельне, водне, екологічне, сімейне та інші галузі законодавства, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини, які мають певні особливості, що зумовлюють їх самостійний характер і відмінність від цивільних відносин.

У будь-якому разі проблеми господарсько-правової відповідальності потребують подальших наукових досліджень на основі широких, дійсно наукових дискусій між представниками різних правничих наукових шкіл, із відповідними аргументами (без спотворення наукових позицій, поглядів і висновків представників науки господарського права, без приписування їм “заслуг”, до яких вони не мають жодного стосунку, що,

на жаль, має місце з боку окремих цивілістів), з тим, щоб на основі кращих напрацювань вітчизняної і зарубіжної юридичної науки та практики створити сучасну теорію господарсько-правової відповідальності, яка відповідала б сучасним умовам ринкової економіки. Зокрема, у зв'язку з оновленням законодавства про акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю потребують поглибленого теоретичного аналізу проблеми господарсько-правової відповідальності учасників корпоративних і пов'язаних із ними відносин. Незважаючи на намагання представників цивілістичної науки обґрунтувати належність корпоративних відносин до предмета правового регулювання цивільного права, переконливих аргументів ми так і не побачили. Натомість поєднання в корпоративних відносинах організаційних і майнових елементів дає всі підстави вважати їх внутрішньогосподарськими відносинами, які входять до сфери господарських відносин, а отже, є предметом регулювання ГК України, що, власне, і відобразилося в легальному закріпленні корпоративних відносин у ст. 167 ГК України і відсутності подібних норм у ЦК України.

Існування у ГК України організаційно-господарських (ст. 176), соціально-комунальних (ст. 177) та публічних зобов'язань (ст. 178) об'єктивно передбачає і відповідальність за їхнє невиконання чи неналежне виконання, проте питання такої відповідальності сьогодні перебувають поза полем зору науковців.

Результати наукових досліджень проблем господарсько-правової відповідальності мають знайти відповідне закріплення у нормативно-правових актах господарського законодавства (Валентин Щербина "Господарсько-правова відповідальність у доктрині господарського права та її законодавче закріплення").

З причини відсутності дієвого механізму реалізації такої форми державного управління, як прогнозування та планування, держава нівелює значущість переказів із-за кордону (сьогодні значно перевищують обсяг прямого інвестування та несуть загрози для сталого економічного розвитку країни). З метою удосконалення законодавства у цій сфері доцільно доповнити його положеннями, які визначали б Національний банк України та Національну академію наук України серед учасників процесу прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку.

Прийнятним варіантом реалізації зазначених пропозицій було б внесення до законодавства таких змін:

1. У ГК України: п. 2 ст. 11 викласти в такій редакції: "Законом визначаються принципи державного прогнозування та розроблення прог-

рам економічного і соціального розвитку України, система прогнозних і програмних документів, вимоги до їх змісту, а також загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, повноваження та відповідальність учасників, залучених до цього процесу. Зокрема, органів державної влади, Національної академії наук України, Національного банку України й органів місцевого самоврядування.”

2. У Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”: п. 5 ст. 1 викласти в такій редакції: “Учасники державного прогнозування та стратегічного планування економічного і соціального розвитку – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. До повноважень вищезазначених учасників, за винятком Національної академії наук України, належать розроблення і затвердження документів державного прогнозування та стратегічного планування, забезпечення реалізації та контроль за їхнім виконанням.

До повноважень Національної академії наук України належать здійснення наукових оцінок і прогнозів суспільно-політичного, соціально-економічного і культурного розвитку держави, її економічного стану, розроблення відповідних пропозицій і рекомендацій з цих питань.”

Впровадження запропонованих змін дасть змогу створити умови для ефективної реалізації такої форми державного управління, як прогнозування та планування на шляху до забезпечення сталого економічного розвитку країни (Володимир Устименко, Тетяна Гудіма “Міграція, монетарна політика та сталий розвиток: господарсько-правовий вимір”).

Перетворення корпоративних паїв (часток), неформлених як цінні папери, на повноцінний об’єкт речових прав та правовідносин, що в обороті являє собою корпоративні права щодо певного суб’єкта господарювання, вимагає впровадження до законодавства норм, які передбачатимуть:

– облік усіх речових прав на корпоративні паї (частки) в Єдиному державному реєстрі. Такими правами є право власності, господарського відання, довірчої власності та користування (оренди). Відповідно, необхідне законодавче врегулювання договорів управління корпоративним паєм (часткою), що неформлений як цінний папір, та оренди корпоративного паю;

– облік обтяжень речових прав на корпоративні паї (частки), неоформлені як цінні папери, в Єдиному державному реєстрі (застава, податкова застава, а також за судовим рішенням – заборона відчуження та арешт);

– відкритий доступ до відомостей Єдиного державного реєстру про корпоративні паї (частки), неоформлені як цінні папери, права на них та обтяження таких прав;

– максимальне прискорення вчинення правочинів щодо корпоративних паїв (часток), неоформлених як цінні папери, з впровадженням модельного договору купівлі-продажу корпоративних паїв (часток) та здійсненням державної реєстрації виникнення права власності, інших зазначених вище речових прав та їх обтяжень, що виникають на підставі договору або спільної заяви сторін договору;

– одночасне забезпечення ефективної реалізації переважних прав інших учасників на придбання корпоративного паю (частки) при його продажу з залученням до процедури реалізації цих прав державного реєстратора (Андрій Смітюх “Корпоративний пай (частка), неоформлений як цінний папір, як об’єкт речових прав і правовідносин”).

“Корпоративна соціальна відповідальність” (далі – КСВ) та “бізнес і права людини” (далі – БПЛ) є контекстуально й концептуально різними течіями світової юридичної думки, які, однак, у підсумку слугують спільній меті – забезпеченню соціальної відповідальності бізнесу. Тимчасом як КСВ акцентує увагу на соціально відповідальній поведінці в широкому розумінні, двигуном якої є воля самих компаній, що вбачають у ній шлях до посилення власної конкурентоспроможності (позитивна відповідальність), БПЛ зосереджується на конкретних юридичних зобов’язаннях компаній у сфері прав людини та відшкодуванні завданої шкоди (негативна відповідальність). БПЛ позиціонує себе як відповідь на “юридично неконкретну” КСВ і її потенційну неспроможність, однак сама страждає на методологічну недостатність через те, що нехтує позитивною роллю, яку можуть відіграти компанії у напрямі захисту і просування прав людини. Існує потенціал для більш широкої інтеграції обох течій, що дасть змогу сформулювати всеохоплюючу концепцію позитивних зобов’язань компаній у галузі прав людини. З огляду на низький рівень проникнення в українську правову й бізнес-свідомість ідей і практик соціально відповідального бізнесу зростає вага освітніх і просвітницьких зусиль, провідну роль у вжитті яких може відіграти наука господарського права (Валерія Поєдинок “Корпоративна соціальна відповідальність” та ‘бізнес і права людини’: співвідношення концепцій”).

Господарські правовідносини на ринках небанківських фінансових послуг (далі – НПФ) є окремим видом господарських правовідносин,

що характеризуються наявністю притаманних їм кваліфікуючих ознак: сфера здійснення; особливий (обмежений) суб'єктний склад; особливий об'єкт, зміст й економічна сутність правовідносин; спрямованість на задоволення інтересів учасників таких відносин; значний ступінь державного регулювання та саморегулювання, свідомо-вольовий характер, а також поєднання майнових і організаційних елементів. Господарські правовідносини на ринках НПФ класифікуються за такими критеріями: за характером правовідносин; за взаємним становищем сторін; за сферою виникнення та дії; за сферами здійснення професійної фінансової діяльності. Питання об'єкта та змісту господарських правовідносин на ринках НПФ вимагають детального аналізу і будуть предметом подальших досліджень (Анастасія Попова "Поняття, ознаки та види господарських правовідносин на ринках небанківських фінансових послуг").

Кваліфікація господарської діяльності як зовнішньоекономічної (далі – ЗЕД) і договорів, які її опосередковують, як зовнішньоекономічних, має важливі правові наслідки, пов'язані з: застосуванням відповідного правового режиму її здійснення, підґрунтям якого є принципи (основні засади) правового регулювання ЗЕД; наявністю та пріоритетним значенням під час правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку з провадженням ЗЕД конвенційного рівня регулювання (ідеться про міжнародні конвенції, договори та угоди); використанням поряд із матеріально-правовим методом регулювання договірних відносин у сфері ЗЕД колізійного методу; дією принципу автономії волі сторін зовнішньоекономічного договору, пов'язаного з можливим обранням іноземного права як регулятора прав та обов'язків сторін зовнішньоекономічного договору; можливістю обрання для здійснення розрахунків за зовнішньоекономічним договором іноземної валюти; можливістю розгляду спорів у міжнародних комерційних арбітражах тощо. Відсутність єдиної законодавчої основи визначення термінів "зовнішньоекономічна діяльність" і "зовнішньоекономічний договір" зумовлює проблеми в правозастосуванні. Формування такої основи повинно відбуватися з урахуванням загальних засад правового регулювання відносин у сфері ЗЕД, положень актів міжнародно-правової уніфікації в цій царині, а також сучасних тенденцій її розвитку. Так, бурхливий розвиток електронної комерції та всеохопна цифровізація потребують від законодавця чіткої відповіді на питання про можливість кваліфікування господарської діяльності як зовнішньоекономічної за умови, що єдиним місцем здійснення ділових контактів одного або обох контрагентів є мережа Інтернет (різонаціональні сегменти такої мережі та (або) ділові партнери є

суб'єктами господарювання різних країн), при цьому відсутнє перетинання митного кордону.

Сумнівним вбачаємо забезпечення вітчизняного оборонно-промислового комплексу від корупційних схем і розкрадань через розширення через державних замовників із державного оборонного замовлення суб'єктного складу зовнішньоекономічної діяльності, законодавчі поняття якої вже протягом тривалого періоду є предметом дискусій і породжують чимало питань (Вікторія Млаш “Законодавчі дефініції термінів ‘зовнішньоекономічна діяльність’ і ‘зовнішньоекономічний договір’: подальший розвиток чи поглиблення дефекту”).

Принцип пропорційності частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю праву на управління містить важливе практичне завдання: його дотримання є запорукою інформативності реального внеску учасника у співвідношення до можливості голосування на загальних зборах. Це дає можливість третім особам реально оцінити розподіл корпоративного управління в товаристві. І навпаки, нехтування цим принципом може призвести до зловживання як корпоративними правами, так і правами третіх осіб. Застосування принципу пропорційності порушено у Законі України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю”. Проблему посилює той факт, що є численні колізії як у зазначеному Законі, так і у його співвідношенні з Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань”. З метою дотримання принципу пропорційності частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю праву на управління потрібно внести зміни до Закону України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю”, зокрема, викласти в редакції: ч. 2 ст. 14: “Вартість вкладу кожного учасника товариства повинна відповідати номінальній вартості його частки”; ч. 3 ст. 29: “Кожен учасник товариства на загальних зборах учасників має кількість голосів, пропорційну до розміру його частки у статутному капіталі товариства” (Ірина Лукач “Принцип пропорційності частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю праву на управління”).

Примусове позбавлення міноритарних акціонерів права власності на акції можливе лише у разі суспільної необхідності, з дотриманням вимог закону, принципу справедливості і балансу інтересів та за умови попередньої повної компенсації її ринкової вартості. Аналіз норм закону про викуп (обов'язковий викуп), обов'язковий продаж акцій, свідчить про відсутність гарантій захисту права міноритарних акціонерів на одержання справедливої компенсації ринкової вартості акцій, що

обумовлює складність вибору способів захисту та вирішення зазначеної категорії спорів господарськими судами. Належними доказами при оскарженні ціни викупу акцій є довідка фондової біржі про біржовий (середній біржовий) курс акцій (для лістингових цінних паперів), звіт суб'єкта оціночної діяльності, висновок експерта за результатами судової експертизи.

Пропозиціями щодо удосконалення законодавства в сфері оцінки ринкової вартості акцій є: визначити на рівні закону, що об'єктом оцінки є одна проста акція у 100 % пакеті; встановлення підвищених вимог до суб'єктів оціночної діяльності, що мають право здійснювати оцінку ринкової вартості акцій з метою викупу; впровадження відповідальності суб'єкта оціночної діяльності за збитки, заподіяні міноритарію, у разі проведення оцінки з порушенням вимог законодавства; обов'язок Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) зупинити процедуру *squeeze-out* у разі надходження обґрунтованої скарги міноритарія з метою проведення розслідування та здійснення рецензування звіту про оцінку Фондом державного майна України або саморегульованою організацією оцінювачів. У разі негативної рецензії (значні порушення, що вплинули на достовірність оцінки) наслідком має бути визнання оферти та (або) публічної вимоги нікчемними, позбавлення оцінювача права проводити оцінку ринкової вартості акцій та проведення альтернативної оцінки коштом мажоритарія оцінювачем, визначеним НКЦПФР або судом (Олександра Кологойда, Оксана Маленко “Правові аспекти оцінки ринкової вартості акцій у процедурах *squeeze-out* та *sell-out*”).

Торговельно-посередницькі правовідносини – це сукупність врегульованих нормами господарського права суспільних відносин, що виникають у процесі організації та здійснення торговельно-посередницької діяльності, учасники яких є носіями суб'єктивних прав та обов'язків, що утворюють між ними правовий зв'язок торговельного посередництва. За структурою торговельно-посередницькі правовідносини можна поділити на: а) внутрішні (виникають між замовником і торговим посередником); б) зовнішні (виникають між торговим посередником і третіми особами). За характером правовідносин торговельно-посередницькі правовідносини можна поділити на: а) відносини з безпосереднього здійснення торговельно-посередницької діяльності, які виникають між суб'єктами господарювання; б) відносини з організації торговельно-посередницької діяльності, які виникають між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень. За територією здійснення торговельно-посередницькі правовідносини

поділяються на: а) національні (виникають із приводу здійснення торговельно-посередницької діяльності в межах певної країни); б) зовнішньоекономічні (виникають із приводу здійснення торговельно-посередницької діяльності поза межами певної країни і складаються з вивозу (експорту) та ввозу (імпорту) товарів).

Для розвитку торговельно-посередницької діяльності в Україні необхідно: 1) розвивати різні види торговельно-посередницьких підприємств за функціональним призначенням, спеціалізацією, розмірами, організаційно-правовими формами господарювання; 2) створювати оптові асоціації шляхом добровільного об'єднання наявних торговельно-посередницьких підприємств, до складу яких слід включити фінансові, інформаційні, наукові та інші інститути; 3) удосконалювати та оновлювати торгову інфраструктуру, що передбачає налагодження тісної взаємодії товаровиробників, роздрібної торгівлі з гуртовою торгівлею, органічну інтеграцію виробництва і збуту на основі маркетингу; 4) удосконалювати механізм управління комерційною діяльністю торговельно-посередницьких підприємств; 5) впроваджувати на торговельно-посередницьких підприємствах сучасні інформаційні системи; 6) сприяти розвитку продажу через мережу Інтернет; 7) підвищувати рівень обслуговування та зниження цін на товари і послуги.

На нормативно-правовому рівні необхідним є закріплення положення про те, що множинність осіб на стороні замовника (виробника, продавця (постачальника), покупця товарів) у торговельно-посередницькому правовідношенні є допустимою лише при наявності об'єднуючої щодо зазначених осіб єдиної господарсько-правової цілі, єдиного господарського інтересу, тієї господарської мети, на досягнення якої повинні бути спрямовані дії, зусилля торгового посередника. На законодавчому рівні необхідно вирішити питання щодо можливості залучення торговим посередником співвиконавців при наданні замовникові торговельно-посередницької послуги щодо передачі (за аналогією з передорученням при представництві) іншим особам повноважень діяти в господарському обороті в інтересах та коштом замовника; щодо загального порядку оплати послуг та розподілу витрат при множинності осіб на стороні торгового посередника тощо (Вікторія Рєзнікова, Ірина Кравець "Поняття, види та склад торговельно-посередницьких правовідносин").

Охоронна функція господарського права становить вплив господарсько-правових норм на відносини у сфері господарювання, який здійснюється шляхом попередження господарських правопорушень, застосування способів захисту прав учасників відносин у сфері господарювання, зокрема й заходів господарсько-правової відповідальності, на

підставі поєднання диспозитивних та імперативних засад регулювання, які забезпечують такий стан впорядкування господарських відносин, який є результатом взаємоузгодження індивідуального підприємницького інтересу із загальносупільними і державними потребами в підтримці й утвердженні господарського правопорядку.

Зміст охоронної функції господарського права становлять засоби правового впливу, які охоплюють превентивну (попереджувальну) протидію правопорушенням у сфері господарювання, припинення правопорушень, інших перешкод у здійсненні прав та обов'язків учасниками відносин у сфері господарювання, застосування до порушників заходів захисту і господарсько-правової відповідальності.

Ефективність впливу правоохоронного інструментарію господарського права на суспільні відносини залежить не тільки від того, наскільки адекватно відтворюються у відповідних правових нормах моделі поведінки, забороненої законом, інтереси учасників цих правовідносин, способи подолання можливих конфліктів правових інтересів, а й від стану реалізованості правових приписів у реальному господарському житті шляхом їх дотримання, використання, виконання учасниками господарських відносин і застосування юрисдикційними органами (Ірина Коваль, Юлія Павлюченко “Охоронна функція господарського права”).

Основна ціль регулювання відносин із публічних закупівель полягає у забезпеченні економічної ефективності, тобто досягненні найкращого результату за наявних ресурсів, що передбачає співвідношення ціни та якості. Тобто своєчасне та повне задоволення потреб замовників у товарах, роботах і послугах із необхідними показниками ціни, якості та надійності є важливою ціллю як приватного, так і державного секторів економіки. Держава є особливим покупцем, враховуючи необхідність задоволення та захисту публічних інтересів, внаслідок чого забезпечення економічної ефективності не слугує єдиною метою державного регулювання публічних закупівель, внаслідок чого до них інтегруються додаткові “горизонтальні” цілі за різними напрямками державної політики. У разі інтеграції додаткових “горизонтальних” цілей до функціональної мети, яка передбачає лише економічний підхід до закупівель, публічні закупівлі є самостійним засобом державного регулювання господарської діяльності, який згідно з усталеним у науці господарського права підходом до розмежування засобів державного регулювання, слід віднести до непрямого, адже він не передбачає обов'язкового характеру і державні замовники не є суб'єктами організаційно-господарських повноважень.

У деяких випадках публічні закупівлі за характером впливу на господарську діяльність учасників, особливо у сферах, де держава як спожи-

вач має вирішальний вплив, можуть наближатися до прямих засобів державного регулювання. До таких випадків відносяться: 1) вихід “горизонтальних” цілей за межі предмета договору про закупівлю, що тягне за собою більший тягар для учасників, на відміну від тих, які обмежені предметом закупівлі, оскільки стосуються всієї діяльності суб’єкта господарювання, а не лише тієї, яка необхідна для виконання конкретного договору про закупівлю. Одночасно можливість виходу за межі предмета договору про закупівлі надає більше можливостей для стратегічного використання публічних закупівель, наприклад, для реалізації цілей сталого розвитку; 2) деякі засоби реалізації “горизонтальних” цілей, наприклад, встановлення цінових преференцій під час оцінки тендерних пропозицій, навіть за умови, що вимоги не виходять за межі предмета договору про закупівлю, можуть справляти значний вплив на господарську діяльність учасників.

Розмежування публічних закупівель як непрямого засобу державного регулювання господарської діяльності та засобу, який наближається до прямого, має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення. Наприклад, під час здійснення міжнародних закупівель встановлюється різний режим правового регулювання публічних закупівель як непрямого засобу державного регулювання господарської діяльності та засобу, що за характером впливу на суб’єктів господарювання наближається до прямого. Якщо брати до уваги позиції вітчизняної науки господарського права, то Європейський Союз (далі – ЄС) та Світова організація торгівлі (далі – СОТ) дозволяють використовувати публічні закупівлі як непрямий засіб державного регулювання, що передбачає пов’язаність “горизонтальних” політик із предметом договору про закупівлю за умови дотримання основоположних принципів із недискримінації, та у більшій частині забороняють застосування публічних закупівель як засобу державного регулювання, який за характером впливу на суб’єктів господарювання є схожим на прямий засіб державного регулювання господарської діяльності. Такі особливості правового регулювання публічних закупівель мають братися до уваги Україною під час реалізації “горизонтальних” цілей, що обумовлено взятими зобов’язаннями у сфері публічних закупівель у межах Угоди про асоціацію з ЄС та Угоди СОТ про державні закупівлі (Руслан Джабраїлов, Веста Малолітнева “Публічні закупівлі як засіб державного регулювання господарської діяльності та реалізації цілей сталого розвитку”).

Ознайомлення з нововведеннями Кодексу України з процедур банкрутства дає змогу констатувати зміну його моделі та цільової спрямованості щодо не тільки боржників – юридичних осіб загалом, а й до

основної категорії боржників – тих, що мають статус юридичної особи та є суб'єктами комерційної діяльності. Тож новітнє вітчизняне законодавство має яскраво виражену прокредиторську спрямованість. Завдяки прийняттю цього документа у вітчизняному законодавстві про банкрутство з'явилися нові недоліки та прогалини. Деякі його новели дійсно спрямовані на подолання тих недоліків і прогалин, що існували та існують у чинному законодавстві. Проте він містить такі концептуальні зміни, наявність яких у ньому не може бути пояснена лише метою вдосконалення законодавства про банкрутство. Ціла низка новел Кодексу може сприяти виникненню таких проблем, із якими раніше не стикалися ні боржник, ні кредитори, ні вітчизняна економіка. У зв'язку з цим актуальними є: зміна та вдосконалення моделі новітнього законодавства про банкрутство, що запропонована Кодексом України з процедур банкрутства; вирішення проблеми досягнення належної якості законодавства про банкрутство, яка безпосередньо пов'язана з надійною правовою захищеністю суб'єктів відносин банкрутства, з досягненням балансу інтересів сторін та учасників названих відносин. Будь-яка реформа в сфері правового регулювання відносин банкрутства приречена на невдачу, якщо розглядати неплатоспроможність лише як легальну підставу перерозподілу власності, а банкрутство лише як технічний механізм такого перерозподілу (Валерія Радзивілюк “Концептуальні зміни цільової спрямованості новітнього законодавства про банкрутство”).

Принципи інституціоналізації мають важливий вплив на оптимізацію правотворчості для здійснення призначених контрольних дій у найефективніший спосіб. Належне використання електронних ресурсів для побудови системи ефективного оподаткування в Україні розпочалося із затримкою зниження нормативного навантаження на підприємців та інших суб'єктів господарювання. Тому у межах процесу цифровізації економіки в Україні потрібно змінити утримувача Реєстру податкових накладних шляхом наділення цією функцією Міністерство фінансів України. Ефективність реалізації цієї пропозиції та розв'язання низки супутніх проблем (повернення довіри суб'єктів господарювання до органів контролю) залежить від правової регламентації принципів віртуалізації заходів спілкування суб'єктів господарювання з органами контролю. Демонстрацією спілкування банку з суб'єктами господарювання та іншими потенційними клієнтами з питань реалізації банком інвестиційної функції слід вважати наявність електронної діагностичної картки самоконтролю банку. Йдеться про інформаційно-комунікаційну послугу банків, які функціонують на інвестиційному ринку. Інвестиційна функція банків у науці міжнародного банківського права, економічній науці

та її відгалуженнях визнається основним напрямом діяльності комерційних банків. Для науки господарського права цей напрям дослідження є актуальним (Ольга Шаповалова “Принципи інституціоналізації цифрової інфраструктури контролю у сфері господарювання”).

Ознаки організаційно-господарських відносин: одним із обов’язкових суб’єктів таких відносин є суб’єкт організаційно-господарських повноважень; наявність у суб’єкта організаційно-господарських повноважень можливості здійснювати в тій чи іншій формі організуючий вплив на діяльність суб’єкта господарювання (іншого учасника господарських відносин); встановлення меж впливу суб’єкта організаційно-господарських повноважень або лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, або у межах, визначених законом; наявність у суб’єкта господарювання (чи іншого учасника господарських відносин) прав та обов’язків у межах визначених законом, що не виключає наявності у нього прав, які незаборонені законом. Можливий поділ організаційно-господарських відносин за такими критеріями: суб’єктний склад, належність до корпоративних, сфера існування (внутрішні чи зовнішні), наявність майнових прав і обов’язків у суб’єктів цих відносин (організаційно-майнові чи майново-організаційні). Удосконалення ГК України з урахуванням викладеного сприятиме підвищенню рівня урегульованості відповідних відносин у господарському й іншому законодавстві, більш повній реалізації учасниками цих відносин своїх прав та обов’язків, упорядкуванню судової практики із захисту прав та законних інтересів суб’єктів цих відносин (Антоніна Бобкова, Андрій Захарченко “Види організаційно-господарських відносин”).

*За редакцією
координаторів актуальної теми
“Національна доктрина господарського права”,
доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України,
професора кафедри господарського права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ВАЛЕНТИНА ЩЕРБИНИ
докторки юридичних наук, професорки,
завідувачки кафедри господарського права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ВІКТОРІЇ РЕЗНІКОВОЇ*